

Mirko Tepavac

ÁTALAKULÁSUNK KETTŐS ARCA

Ha az új hatalom nem hárítja el hatékonyan a reform akadályait, maga is a reformok akadályává válik.

Az elmúlt fél évszázadban minden reformunk sorban a politikai akadályokon bukott el. Mihelyt az állam és az uralkodók politikai hatalmának a gyengeségével fenyegetett, a reform elveszítette minden esélyét.

A 2002-es reform azonban valami más. Ez a teljes társadalmi berendezés radikális átalakítása, valóságos forradalom, remélhetőleg békés és civilizált, amelynek be kell vezetnie az államot és polgárait az egyesült Európa virágzó országai közé. Az ilyen reform sorsa nem csupán a jó programtól függ – amely a rátermett, fiatal, modern szakemberek csoportjának köszönhetően már számos elismerést begyűjtött –, hanem a megvalósításához szükséges szabad politikai tér megteremtésének sikerétől is. Az anyagi nehézségek, habár tekintélyesre nőttek a miloševići dúlás során, amikor mindent a militáns nagymezeti céloknak áldoztak fel, talán mégsem a legsúlyosabbak. A feladatok legnehezebb részét viszont, amely nálunk súlyosabb, mint a tranzícióban levő országok többségénél, nekünk magunknak kell elvégeznünk.

A HATÁROZATLANSÁG ÁRA

Csak most látni igazán, mekkora ára van októberi felkelésünk határozatlanságának és befejezetlenségének. A szélesre tárt ajtón könnyedén becsúsztak olyanok is, akiknek zár mögött lenne a helyük (átvitt értelemben és a szó szoros értelmében is). Az, hogy a hadsereget és a rendőrséget kihagyták az októberi váltásból, az első baljóslatú jele volt annak, hogy a reformot hatalmi érdekeknek áldozták fel. Versengés indult a megbuktatott hatalmi oligarchia katonai és rendőri gépezetének az átvételéért, ahelyett, hogy az átalakításával törődtek volna. Ezért most minden nehezebben megy, mint lehetett volna, és a Szerbiai Demokratikus Ellenzék, amely pedig megnyitotta a politikai teret, a szolidaritás és a vízió hiányában megkezdte annak szűkítését.

Az a próbálkozás, hogy Európa előtt modern reformerekként igazoljuk magunkat, ugyanakkor pedig az itthoni közvélemény előtt megmaradjunk „a nemzeti méltóság megingathatatlan védelmezőinek”, ugyanannyira értelmetlenség, mint amennyire kivihetetlen. Ez a hamis kettős bemutatkozás nem vá-

lik be a világban, de talán itthon sem, viszont annál veszedelmesebb, minél tovább elhúzódik. A mi szerencsétlenségünk már régóta nem a megbukott kommunizmussal való állítólagos folytonosságból, hanem Milošević le nem győzött harcias nacionalizmusának valós folytonosságából ered. Ennek mérges gyümölcsei a kriminalizálódott állam és a tönkretett gazdaság, ami mély sebeket ejtett a nemzet anyagi, társadalmi és mentális lényén.

A Hágai Törvényszékkel szembeni viszony már botrányossá válik. Másfél év után sincsenek meg a Törvényszékkel való együttműködésre vonatkozó megígért előírások, nem folynak perek a hazai bíróságokon, nincs tisztességes értékelés Szerbiának és fegyverhordozóinak a háborús szerepéről. Mire való Koštunica elnök nem régi – melleleg teljesen tetszőleges – értékelése, hogy Amerika már nem szorgalmazza úgy, mint korábban, a Törvényszékkel való együttműködésünket (amit egyébként csupán három napra rá élesen cáfoltak Washingtonból, a következményekre vonatkozó újabb figyelmeztetéssel . . .). Vajon az utolsó pillanatban megint bepakolunk valakit Hágának, nehogy elveszítsünk néhány százmillió dollárt . . . Mi ösztönzi azokat az állításokat, hogy Hágában meg kell cáfolni a szerb államnak a népirtásért való bűnösségét? Melyik államét? Vajon ez az állam a Milošević-félének a tagadása, vagy pedig annak az önkéntes folytatója? Vagy talán népirtás nem is volt, vagy pedig csak mások követték el? Talán nem mindennél fontosabb a valós igazság?

A politikai alvilág is túlélte az októberi hatalomváltás csapásait. A háború haszonélvezőjeként felnőtt „saját” maffiánkat csak azok becsülhetik le, akik keveset tudnak róla, azok viszont, akik többet tudnak, ám hallgatnak, talán már a karmaiba kerültek . . . Mélyen meggyökerezett a hadseregben, a rendőrségben, az állami közigazgatásban, a bíróságon, a gazdasági életben és korrupcióban, még a sportban is. Ha a maffia befészkelte magát a pártok összetűzéseibe is, lassan a sportviszonyok is mindinkább maffiássá lesznek demokratikus viszonyok helyett. A gazdaság és a hatalom struktúrájának létérdeke a jogállam, az európai mércék és a hágai ítékezés obstrukciója. Ennek az eddig szinte érintetlen pokolgépnek a leszerelése lehetetlen a háborús események rekonstruálása nélkül, amelyeknek a hajtása az ő haszonélvező „hazafiságuk” is. Most az életüket és a vagyonukat védik, könyörtelenek, és ne feledjük – fel is vannak fegyverkezve! Nem csupán egyszerű társadalmi rosszról van szó, hanem a civilizált átalakulás és a polgári nyugalom komoly fenyegetettségéről is.

REFORMEREK ÉS FÉKEZŐK

A gazdasági, az állami és a politikai rendszer reformjai nyilvánvalóan ugyanannak az egésznek a részei, s egyik rész sem változhat önmagában, vagy önmagáért. A reform nem valósulhat meg az állam és a politika kreatív szerepe nélkül, de a korlátozásaikkal sem. Az állam nem azért létezik, hogy irányítsa a gazdaságot és a társadalmat, hanem hogy elhárítsa az akadályokat. Ha az új hatalom nem hárítja el hatékonyan a reform akadályait, maga is a reformok akadályává válik.

A pártviták, még ha elvtelenek is és ködös is a demagógiájuk, mégis kifejeznek különféle koncepciókat. Szép volna, ha az SZDE vitái nem fajulnának veszekedésé, viszont annál rosszabb lenne, ha a különbségeket egészségtelen módon elsimítanák. Elrejtteni melleleg amúgy sem lehet ezeket, de a szenvedélyes pártvitáknál csak az olyan „egység” lehet rosszabb, amely elhanyagolja

és elrejtje a koncepcióbeli különbségeket. De még ez sem lenne zavaró, ha állhatatosan ragaszkodnának az alapvető célok legkisebb közös nevezőjéhez, amelynek, bármennyire is leszűkült, magában kell foglalnia a reform vitális érdekeit.

A deformálódott nemzeti és társadalmi tudat, amelyet az autoritárius rendszerek hagytak hátra, nehezebben legyűrhető akadály, mint az anyagi leépülés, amely az elmúlt évtizedben az európai ranglétra legaljára süllyesztett bennünket. Az európai integráció (EU), amelynek kínálkozunk, ma már nem csupán az államok új közössége, hanem új európai társadalom is! Senki sem erőltet bennünket a csatlakozásra, viszont nem közeledhetünk hozzá csak a saját feltételeink szerint. Ennek a reformnak nem szabad, nem lehet megbuknia, mert ez a mi egyedüli kiutunk, szerencsére egyben a legjobb kiút is. A tönkremenésnek is megvan a határa. A reformnak ma nagyobb reális esélyei, de veszélyesebb ellenzői is vannak, mint bármelyik előzőnek. A vállalkozás a világ támogatásától függ, a támogatás viszont a vállalkozás hitelétől.

A xenofóbiában szenvedők ma a népet kitartóan az új világregnd rémségeivel és a globalizációval ijesztgetik, mint ahogyan száz évvel ezelőtt a vasúttal ijesztgették. Lavrentije šabaci-valjevói püspök írja: „Ő (Nikolaj Velimirović) egy mondatban meghatározta a Kelet és a Nyugat vallásának lényegét . . . , mondván: Keleten az ember a sok gondolkodástól nem tud mikor dolgozni, Nyugaton pedig az embernek a sok munkától nincs ideje gondolkodni.” (Politika, 2002. 01. 26.).

Elmúlt az idő, amikor ilyen módon különböztették meg a Keletet és a Nyugatot, legalábbis a szorgalom tekintetében. A fiatalok, a képzetek és a szorgalmasak ideje jött el a világ minden részén. Talán Szerbiában is.

Republika, 279. szám, 2002. 2. 16–28.

KARTAG Nándor fordítása